

Міхненко Г.Е.

*Національний технічний університет України
„Київський політехнічний інститут”*

Професійна мобільність як показник якості професійної освіти фахівців-випускників ВНЗ технічного профілю

Мінливість технологій, видів і засобів виробництва, професійної діяльності, службових функцій, зростання потоків інформації і необхідність з ними працювати, інтенсивний розвиток духовної сфери життя, розширення творчого змісту праці, швидке старіння “освітнього капіталу” висувають принципово нові вимоги до кваліфікації працівника, його моральної зрілості, загальнокультурного та інтелектуального рівнів.

Професійна освіта (зокрема вища) сьогодні повинна не тільки забезпечувати фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх інтересів та здібностей, удосконалення професійної підготовки та підвищення їхньої кваліфікації, а й покликана формувати у випускників ВНЗ цілий ряд непрофесійних компонентів процесуально-діяльнісного характеру, до яких, зокрема, відносяться наступні: формування вмінь цілісного сприйняття оточуючого світу та відчуття єдності з ним, а також цілісного сприйняття процесу і результату діяльності; оволодіння технологіями прийняття оптимальних рішень, вміннями адаптуватися до різних змін, прогнозувати хід тієї чи іншої виниклої в ході діяльності ситуації, попереджати негативні наслідки надзвичайних подій; оволодіння культурою системного підходу в діяльності та найважливішими загальнометодологічними принципами її організації, оволодіння принципами конструювання стійких систем, а також формування у майбутнього випускника ВНЗ толерантності в судженнях і діяльності [2;10-11].

У світлі приєднання України до Болонського процесу метою інтеграції української освіти в європейську систему вищої освіти є формування конкурентноспроможності спеціалістів, причому ведучими показниками якості професійної освіти стають мобільність і адаптованість особистості до умов динамічно мінливого середовища. Сьогодні в країнах з розвиненою ринковою економікою лише близько 20% зайнятого населення працює за спеціальністю, яку вони отримали в молоді роки в навчальному закладі професійної освіти, а 42% молодих людей змінюють профіль своєї діяльності в перші два роки по закінченні ВНЗ. Дослідники зазначають, що ускладнення технічних завдань, які потрібно вирішувати сучасному інженеру, вимагає його зосередження на тій чи іншій вузькій проблемі, тобто спеціалізації, а з іншого боку – зростання невизначеності в системі постіндустріального суспільства робить цю орієнтацію інженера ризикованою. Е. Тоффлер зазначає, що сучасній економіці обов'язково потрібні будуть люди, які можуть не мати навички в якій-небудь одній на все життя спеціальності, але зможуть переміщувати ідеї з однієї сфери в іншу [2; 300].

Л. Меркулова, розкриваючи сутність професійної мобільності спеціаліста технічного профілю, розуміє її як якість особистості, що інтегрує професійні компетенції і адаптивно важливі якості, які є її структурними компонентами. Зміст професійної мобільності науковець представляє горизонтальною (здатність до виконання професійних функцій), вертикальною (компетенції) та внутрішньою (мотиваційно-цільові установки) складовими і доводить, що підготовка спеціалістів технічного профілю, яка передбачає формування професійної мобільності, має здійснюватися на соціокультурному та комунікативному рівнях, які досягаються засобами іноземної мови [1].

Дослідники розглядають наступні типи професійної мобільності: 1) за певних обставин випускник ВНЗ змінює сферу діяльності в рамках однієї широкої спеціальності, але при цьому явного професійного росту не відбувається; 2) характер діяльності працівника зазнає тих чи інших змін у

зв'язку з призначенням на нову (вищу) посаду; 3) працівник змінює одну професію на іншу, тією чи іншою мірою подібну до першої, що дозволяє хоча б в обмеженому варіанті спиратися на набуті в процесі навчання у ВНЗ знання, уміння і навички: наприклад, викладач фізики ВНЗ переходить працювати до фізичної лабораторії науково-дослідного інституту і навпаки; 4) тип професійної мобільності, що означає кардинальну зміну професії, коли потрібно заново опанувати нове поле діяльності [2].

Професійну мобільність як надзвичайно важливу якість сучасного фахівця розглядають у єдності з ідеями гуманізації, демократизації, випереджального і безперервного характеру освіти. Зв'язок з ідеєю гуманізації (а конкретно – з виділеними в межах цієї ідеї принципами фундаменталізації і діяльнісної спрямованості профосвіти) проявляється на рівні критеріїв відбору та конструювання змісту навчання у виші, а також визначення форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Зв'язок проблеми формування професійної мобільності з ідеями демократизації і безперервності профосвіти виявляється у вигляді комплексу організаційно-педагогічних умов. У випадку принципу випереджального рівня профосвіти цей зв'язок є подвійним: 1) на рівні конструювання змісту освіти та форм організації навчальної діяльності; 2) на рівні організаційно-педагогічних умов, адже зрозуміло, що в процесі навчання у майбутнього спеціаліста має бути створено деякий запас, наробок знань і способів діяльності на майбутнє для адаптації до можливих змін у практичній професійній діяльності. Що стосується принципу саморозвитку особистості, то тут зв'язок з проблемою професійної мобільності проявляється на рівні конкретної мети і засобів самовдосконалення особистості випускника ВНЗ: професійна мобільність є водночас і засобом особистісного самовдосконалення, і, в деякому сенсі, його метою (оволодіти більш широким спектром видів професійної діяльності, більше пізнати життя в усіх його проявах).

Саме тому в контексті забезпечення формування професійної мобільності майбутніх фахівців-випускників ВНЗ технічного профілю слід передбачити можливість формування у студентів психологічної готовності до зміни спеціальності (принаймні в рамках обраної сфери діяльності на початковому етапі) і, в зв'язку з цим, – формування у них постійної потреби в безперервній самоосвіті на основі усвідомлення цінності самого знання та вміння як основи майбутньої ефективної професійної, соціальної та особистісної реалізації, а також на основі усвідомлення того, що будь-які знання швидко застарівають, і, в принципі, не може бути такої ситуації, коли здобутих знань буде цілком достатньо. Особливу увагу слід приділити розробці технологій формування у студентів комплексу рефлексивних умінь і способів діяльності, передусім в контексті вибору власного професійного маршруту та його корекції.

Формування потреби в безперервній самоосвіті безпосередньо пов'язане з формуванням самоосвітньої компетенції. Саме вона забезпечує академічну мобільність студента, його готовність опанувати програму вищої професійної освіти та обумовлює професійну мобільність особистості випускника, здатного не тільки надалі розвивати свої професійні навички, підвищити кваліфікацію, але й готового при необхідності змінити спеціальність, сферу своєї професійної діяльності.

Література:

1. Меркулова, Л. П. Формирование профессиональной мобильности специалистов технического профиля средствами иностранного языка : автореф. дис... док. пед. наук: 13.00.08 [Электронный ресурс] / Л. П. Меркулова ; СГАУ. – Самара, 2008. – Режим доступа : http://www.ceninauku.ru/info/page_18106.htm
2. Попков, В. А., Коржуев А. В. Теория и практика высшего профессионального образования: учеб. пособие для системы дополнительного педагогического образования / В. А. Попков, А. В. Коржуев. – М.: Академический Проект, 2004. – 432 с.і